

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดวัฒนธรรมแบบบริโภคนิยม

พิชัย (2547) นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคมโลก ในช่วง 50 ปีที่ผ่านมาการพัฒนาอุตสาหกรรม และความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีและการเพิ่มของประชากรของโลกก่อให้เกิดวัฒนธรรมเชิงเศรษฐกิจร่วมแบบหนึ่งซึ่งเป็น ในเรื่อง “วัตถุ” โดยมีผู้ที่กลุ่มผลประโยชน์หรือผู้กำหนดประโยชน์ส่วนใหญ่เป็นบริษัทข้ามชาติ

ประเทศไทยเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโลก จึงไม่สามารถหลีกเลี่ยงจากกระแสของวัฒนธรรมเชิงเศรษฐกิจ และเราสามารถเห็นได้ชัดจากการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม เมื่อกำลังจะก้าวสู่ความเป็น นิคมอุตสาหกรรม ความมั่นคงของชีวิตจึงเปลี่ยนมาเป็นวัดกันที่ความสามารถในการบริโภคและความสามารถในการสะสม เช่น เงินทองบ้านรถยนต์ เป็นต้น ท่ามกลางความภาคภูมิใจของเหล่าผู้บริหารประเทศไทยกำลังจะเป็นประเทศนิคมอุตสาหกรรม เป็นอุตสาหกรรมใหม่พร้อมที่จะขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม ที่เป็นไปอย่างรวดเร็วและขณะเดียวกัน ชีวิตความเป็นอยู่และค่านิยมของไทยเริ่มเปลี่ยนไป ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดูเหมือนจะสุขสบายต้องกระเสือกกระสนมากขึ้น ประชาชนทำงานหนักมากขึ้นเพื่อที่จะสนองความต้องการของตน อาจจะมีขัดหลักของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า สิ่งจำเป็นพื้นฐานสำหรับชีวิต มีเพียงปัจจัย 4 คือ อาหารที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรค กำลังจะถูกแปรเปลี่ยนเป็นสิ่งที่เกินความจำเป็นสำหรับพื้นฐานชีวิตของมนุษย์ มีการปรุงแต่งให้ดูหรูหราหลากหลายเพื่อให้เกิดความทันสมัย ทำให้เกิดความฟุ้งเฟ้อ

วัฒนธรรมแบบบริโภคนิยม ได้ถูกกำหนดโดยแนวคิดของชาวตะวันตกชื่อว่า จอห์น ล็อค เป็นนักปรัชญาการเมืองของประเทศอังกฤษเมื่อเกือบ 300 ปีมาแล้ว ได้กล่าวไว้ทั้งหมด 3 ประเด็นคือ

1. ชีวิต (Life) ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุด หรืออีกนัยหนึ่งคือ โลกนี้สำคัญที่สุด
2. เสรีภาพ (Liberty) ถือว่า เสรีภาพเป็นของดีของชาวตะวันตก เสรีภาพจะแยกออกเป็น ส่วนๆ เป็นเฉพาะเรื่องไม่ได้เป็นองค์รวม และเสรีภาพที่เรียกร้องก็เพื่อตนเองเป็นส่วนใหญ่
3. ความสุข (Happiness) พุดถึงชีวิตและเสรีภาพ คือ การเรียกร้องเพื่อตนเอง ยังกล่าวว่า มนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะเรียกหาความสุข ประเด็นนี้ถือเป็นที่มาของวัฒนธรรมแบบบริโภคนิยมก็ไม่สามารถให้คำนิยามของคำว่า “ความสุข” ได้การแสวงหาความสุขนั้น จะเปรียบเสมือนการแสวงหาสมบัติ

ลัทธิบริโภคนิยม

Work Book (1990) ได้กล่าวว่า ลัทธิบริโภคนิยม หมายถึงการนิยมบริโภคฟุ่มเฟือยเกินความต้องการที่จำเป็นในชีวิตและเกินกว่าฐานะรายได้หรือความสามารถในการผลิตของคนหรือของประเทศ เป็นลัทธิที่แพร่หลายในประเทศไทยมาก ไม่ใช่เฉพาะนิสิต นักศึกษา เยาวชนวัยรุ่นหนุ่มสาวเท่านั้นที่นิยมใช้จ่ายฟุ่มเฟือย คนทั่วไปต่างก็นิยมใช้จ่ายฟุ่มเฟือยกันเป็นส่วนใหญ่ ดังจะเห็นได้จากที่ปี 2550 ครั้วเรือนเป็นหนี้เพิ่มขึ้นจาก 5 ปีที่แล้วมาก ทั้งสัดส่วนผู้เป็นหนี้ (ร้อยละ 63.3 ของครัวเรือนทั้งประเทศ) และยอดหนี้ (เฉลี่ยครัวเรือนละ 1.16 แสนบาท) ทั้งภาครัฐและธุรกิจเป็นหนี้ต่างประเทศมาก

เรามักจะมองว่าปัญหาลัทธิบริโภคนิยมเกิดจากการเลียนแบบวัฒนธรรมทุนนิยมตะวันตก ซึ่งมีส่วนจริง แต่คนในประเทศทุนนิยมตะวันตกเองรวมทั้งญี่ปุ่นก็อาจจะไม่ได้ติดในลัทธิบริโภคนิยมมากเหมือนคนไทยก็ได้ การไปจับจ่ายใช้สอย ซื้อสินค้าที่จำเป็นในชีวิตเป็นเรื่องการบริโภคตามปกติที่คนทุกประเทศทำกัน แต่การจับจ่ายใช้สอยมากเกินไป บ่อยเกินไป แพงเกินกว่าฐานะรายได้และความจำเป็นที่คนไทยนิยมทำกัน ถือว่าอยู่ในขั้นเสพติดลัทธิบริโภคนิยม ลัทธิบริโภคนิยมที่ระบาดในประเทศไทยได้ง่ายมากคงมาจากหลายปัจจัยรวมทั้งรากเหง้าทางวัฒนธรรมเดิมของไทยน่าจะมีส่วนส่งเสริมให้คนไทยนิยมบริโภคฟุ่มเฟือยด้วย

ที่มาของลัทธิบริโภคนิยมในไทย

Work Book (1990) ได้กล่าวว่า ลัทธิบริโภคนิยมได้เดินทางมาในไทยเราสามารถดูการเปลี่ยนแปลงได้ดังนี้

1. สังคมไทยพัฒนามาจากสังคมชุมชนเกษตรแบบดั้งเดิม ฟังตนเองได้แบบมีผลผลิตเหลือเพื่อการจัดงานฉลองตามประเพณี งานบุญทางศาสนา นิยมทำกันใหญ่โตเพื่อแสดงความใจกว้างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เช่น อาหารการกิน ต้องทำเพื่อเหลือมาก ๆ เพราะกลัวว่าถ้าไม่มากพอ คนที่มาร่วมงานจะหาว่าใจแคบ สมัยก่อนคนไทยในชุมชนเกษตรผลิตอาหารได้เองรวมทั้งเวลาจัดงาน ญาติพี่น้องเพื่อนบ้านเอาอาหารมาช่วยด้วย จึงไม่ได้สิ้นเปลืองมาก แต่วัฒนธรรมแบบนี้เมื่อเอามาใช้ในยุคทุนนิยมอุตสาหกรรมที่ต้องใช้เงินซื้อหา การจัดงาน เช่น บวชนาค แต่งงาน ฯลฯ จึงกลายเป็นเรื่องฟุ่มเฟือยกว่าสมัยก่อนมากวัฒนธรรมแบบมีผลผลิตเกษตรเหลือกินเหลือใช้คงมีส่วนทำให้คนไทยที่ไม่เคยอด มีวัฒนธรรมแบบชอบใช้ชีวิตแบบวันต่อวัน หรือคนมีเงินเดือนก็มองเดือนต่อเดือน ไม่ค่อยอดออม ไม่คิดเรื่องอนาคตที่อยู่ไกลออกไป ถ้าเทียบกับคนญี่ปุ่น เวียดนาม ซึ่งผ่านความยากลำบากของธรรมชาติ และสงครามกับเจ้าอาณานิคมมา ทำให้รู้จักประหยัด อดออม มีวินัยในการบริโภคและเรื่องอื่น ๆ มากกว่าประเทศไทย

2. วัฒนธรรมศักดินา เจ้าขุนมูลนาย แสดงฐานะด้วยเครื่องแต่งตัว ของใช้, การทำบุญทำทาน ฯลฯ ก็คงมีส่วนทำให้คนไทยชอบอวดเวลาไปวัด ไปงาน คนต้องแต่งตัวดี ๆ ภาคเหนือมีภาษิตว่า แต่งตัวไม่ดีคนเห็น

ได้ง่าย แต่ท้องหิวไม่มีใครส่องไฟเห็น คนไทยจึงนิยมการบริโภคที่สูงกว่าฐานะจริง แบบที่เรียกว่า “รายได้ต่ำรสนิยมสูง” เช่น คนที่พอมีฐานะเป็นคนชั้นกลางต้องซื้อรถยนต์ส่วนตัว แม้จะต้องกัดฟันผ่อนส่ง สำหรับคนไทย รถไม่ได้เป็นแค่ยานพาหนะไว้ใช้สอยตามจำเป็น แต่เป็นเครื่องประดับเพื่อแสดงฐานะต่อคนภายนอกด้วย คนไทยจึงนิยมใช้รถส่วนตัวกันมาก รัฐบาลก็ไม่สนใจจะพัฒนาระบบการขนส่งสาธารณะ ค่านิยมแบบต้องการอำนาจ ความมั่งคั่งยังนำไปสู่การทุจริตฉ้อฉลและการหาผลประโยชน์ทับซ้อน เพื่อจะได้บริโภคฟุ่มเฟือย เลี้ยงลูกน้องบริวาร เพื่อแสดงฐานะอำนาจ กลายเป็นวงจรที่ชั่วร้ายที่นักการเมืองและข้าราชการชั้นสูงของไทยต้องอยู่ใน วงจรนี้อย่างไม่มีใครกล้าเปลี่ยนแปลง

3. ทุนนิยมไทยเป็นการนำเอาทุนต่างชาติแบบสำเร็จรูปและเข้ามาในยุคที่บริษัทข้ามชาติเติบโตมาก มีสินค้าบริการอำนวยความสะดวกมาก มีสื่อวิทยุโทรทัศน์และพ่อค้ามีเครื่องมือเครื่องใช้ในการกระตุ้นการขายสินค้ามาก เช่น การซื้อแบบผ่อนส่ง เอาของไปก่อนจ่ายทีหลังพร้อมดอกเบี้ย ทำให้ประเทศไทยเป็นทุนนิยมที่ล่าช้าหรือเป็นทุนนิยมบริวารที่เน้นการซื้อเพื่อการบริโภคมากกว่าการผลิตด้วยตนเอง โดยเฉพาะวัยรุ่นซึ่งเป็นวัยที่ตื่นตัวทางเพศ ชอบแต่งตัว ชอบสนุกสนาน ทำอะไรใหม่ ๆ อยู่แล้วยังเป็นเหยื่อของลัทธิบริโภคนิยมที่พวกนายทุนต้องการส่งเสริมเพราะ ต้องการกำไรได้ง่าย ยิ่งนักศึกษาที่มาจากคนรวยคนชั้นสูงหรือถือว่าตนมีฐานะสูงกว่าคนงานยิ่งฟุ่มเฟือยมาก

4. รัฐบาลซึ่งเป็นตัวแทนของคนรวยและคนชั้นกลางทุกรัฐบาลได้รับอิทธิพลจากการพัฒนาทุนนิยมอุตสาหกรรม คิดในกรอบการส่งเสริมการลงทุน การค้าอย่างเสรี กระตุ้นการค้าขาย กระตุ้นการใช้จ่ายมาก ส่วนหนึ่งเพราะพวกเขาหวังประโยชน์ในการหาเสียงและเพื่อธุรกิจของตน ส่วนหนึ่งเพราะชนชั้นนำของไทยส่วนใหญ่ค่อนข้างโง่ ไม่มีความคิดเชิงชาตินิยม สังคมนิยม การอนุรักษ์ทรัพยากรสภาพแวดล้อม การพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อความสุข รัฐบาลไทยไม่ว่าชุดไหนก็ตามไม่มีนโยบายเก็บภาษีสินค้าฟุ่มเฟือย ในอัตราก้าวหน้า ไม่มีนโยบายอนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพแวดล้อม บางรัฐบาล เช่น รัฐบาลทักษิณ ยิ่งส่งเสริมทุนนิยมบริโภคแบบสุดโต่งทั้งกระตุ้นการใช้จ่าย การปล่อยกู้ดอกเบี้ยต่ำ เพื่อการหาเสียงและเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจให้คนมีเงินกลับมาซื้อสินค้าและบริการของพวกเขา รัฐบาลสมัครก็เดินตามรอยเดียวกันนี้คือทุนนิยมผูกขาดแบบสุดโต่ง ซึ่งบางคนเรียกว่าทุนนิยมสามัญ ในประเทศทุนนิยมอุตสาหกรรมอื่น ๆ รัฐบาลมักจะใช้ระบบเศรษฐกิจแบบผสม คือรัฐบาลแทรกแซงดูแลเก็บภาษีคนรวยในอัตราก้าวหน้า ลดการฟุ่มเฟือย ลด/ป้องกันการทำลายธรรมชาติสภาพแวดล้อม ส่งเสริมวิถีชีวิตชุมชนและวัฒนธรรมค่านิยมที่ดี ไม่ได้ปล่อยให้ทุนนิยมแบบกอบโกยล้างผลาญกันสุด ๆ แบบรัฐบาลทักษิณ และสมัครซึ่งมีวิธีคิดและการมุ่งผลประโยชน์ส่วนตัวเหมือน ๆ กัน

5. ระบบการศึกษาและสื่อมวลชนของไทยล้วนส่งเสริมลัทธิบริโภคนิยมมากกว่าจะทำให้ประชาชนฉลาดรู้เท่าทันระบบทุนนิยมอุตสาหกรรม ระบบการศึกษาสอนแบบท่องจำและทักษะบางอย่างเพื่อให้คนออกไปทำงานรับใช้ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมอุตสาหกรรมที่เน้นการหาเงินเพื่อการบริโภค แต่ไม่ได้สอนให้คนรู้จักตัวเอง ภูมิใจในตัวเอง รู้จักชุมชนและสังคม คติวิเคราะห์สังเคราะห์ ประยุกต์ใช้เป็น มีวินัยในตัวเอง มีเหตุผล รู้ประมาณตน พ่อแม่ก็ไม่ได้สอนให้ลูกมีนิสัยในการอดออม เห็นคุณค่าของเงินและการทำงาน แต่ชอบเลี้ยงลูกแบบใช้เงินซื้อความรักจากลูก ทำให้นักเรียน นักศึกษาไทยนิยมการบริโภคฟุ่มเฟือยและการโอ้อวดกัน

ความหมายและความสำคัญของต้นทุน

วันธนะ (2553) ได้กล่าวว่า ต้นทุน (Cost) คือ รายจ่ายที่เกิดขึ้นเพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้าหรือบริการซึ่งอาจจ่ายเป็นเงินสดสินทรัพย์อื่น ทุนหรือการให้บริการ หรือการก่อหนี้ ทั้งนี้รวมถึงผลขาดทุนที่วัดค่าเป็นตัวเงินได้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการได้มาซึ่งสินค้าบริการ

ถ้าสามารถควบคุมต้นทุนที่เกิดขึ้นในกิจการลดต่ำลงได้ก็จะช่วยเพิ่มกำไรให้กิจการและเป็นรายการที่กิจการสามารถควบคุมได้ง่ายกว่าการเพิ่มกำไรโดยการเพิ่มรายได้

การจำแนกประเภทของต้นทุน จำแนกเป็น 4 ลักษณะดังนี้

1. จำแนกต้นทุนเพื่อใช้ในการจัดทำงบการเงินเสนอต่อบุคคลภายนอก
2. จำแนกต้นทุนตามลักษณะพฤติกรรม
3. จำแนกต้นทุนเพื่อใช้ในการคิดหรือกำหนดต้นทุนของสิ่งที่จะคิดต้นทุน
4. จำแนกต้นทุนเพื่อใช้ในการตัดสินใจ

หนี้สินของการเกษตร

ศูนย์วิจัยและข้อมูลท้องถิ่นทางธุรกิจ (2549) ประเด็นสำคัญที่สุดในการแก้ปัญหาเกษตรกรต่อไปในระยะยาว คือเรื่องเงินที่เข้าไปสนับสนุนภาคการเกษตรที่มีไม่เพียงพอจากการศึกษาของ นายบุญชู โรจนเสถียร และทีมงานพบว่าเงินทุนหรือสินเชื่อในภาคการเกษตรขาดแคลนอยู่ไม่น้อยกว่าปีละ 300,000 ล้านบาทเมื่อทุนหรือสินเชื่อในระบบไม่เพียงพอเกษตรกรต้องหันไปพึ่งทุนนอกระบบ ซึ่งมีตั้งแต่การกู้เงินกับนายทุนท้องถิ่นดอกเบี้ยร้อยละ 5 - 10 ต่อเดือน จนกระทั่งการซื้อ อุปกรณ์หรือปัจจัยการผลิตในทางการเกษตร ต่างๆเช่นเมล็ดพันธุ์ปุ๋ยยาปราบศัตรูพืชเครื่องมือทางการผลิตรวมถึงเครื่องอุปโภคบริโภคจากพ่อค้า ในราคาที่มีการบวกดอกเบี้ยไว้ในตัวเสร็จเรียบร้อยโดยสรุปคือ สูงกว่าดอกเบี้ยที่เกษตรกรต้องจ่ายให้แก่ธนาคาร เป็นเท่าตัวหรือหลายเท่าตัวและหากจะเปรียบเทียบจำนวนสินเชื่อเพื่อการผลิตในภาคเกษตรและระบบรวมกันมีเพียง 133,819 ล้านบาท กับสินเชื่อในระบบทั้งหมดประมาณ 300,000 ล้านบาท หมายความว่าสินเชื่อในระบบมีสูงกว่าสินเชื่อในระบบ

เคลือบ 3 เท่าตัวประเด็นนี้ถือเป็นประเด็นที่สำคัญมากหากรัฐบาลมุ่งที่จะช่วยเหลือเกษตรกรให้ลืมตาอ้าปากได้จริงจังกแล้วการแก้ปัญหาเรื่องทุนหรือสินเชื่อในภาคการเกษตรที่ไม่เพียงพอให้มีเพียงพอและมีอัตราดอกเบี้ยถูกกว่าหรือระดับที่เท่ากับดอกเบี้ยในภาคการผลิตต่างๆจะเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการแก้ปัญหาภาคการผลิตของเกษตรกรระยะยาวให้มีผลสำเร็จ

ปัญหาการทำเกษตร

พระเทพรัตนมุนี และ คณะ (2557) ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม และที่ผ่านมาการเกษตรกรรมของไทยถูกผลักดันเข้าสู่ระบบเกษตรกรรมกระแสหลัก (Mainstream agri-culture) หรือเกษตรกรรมเคมี (Chemical agricul-ture) ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งต่าง ๆ ทำให้เกิดปัญหาหลายประการ ได้แก่ (1) ปัญหาต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร เนื่องจากการใช้ปุ๋ยเคมีเป็นระยะเวลานานโดยไม่มีการปรับปรุงดิน ทำให้คุณสมบัติทางกายภาพของดินเปลี่ยนแปลงไป จนไม่เหมาะสมกับการเจริญเติบโตของพืช ทำให้เกษตรกรต้องใช้ปุ๋ยเคมีปริมาณเพิ่มขึ้น แต่อัตราการเพิ่มผลผลิตต่อการเพิ่มของปุ๋ยเคมีกลับลดลง การใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช ก่อให้เกิดปัญหาการตกค้างในสิ่งแวดล้อม สะสมในดิน น้ำ และอากาศ นอกจากนี้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชยังทำลายแมลงที่เป็นประโยชน์ต่อระบบนิเวศ เช่น ผีเสื้อ ผึ้ง ทำให้ความสมดุลของธรรมชาติเสียไป เกิดการแพร่ระบาดของแมลงศัตรูพืชมากขึ้นด้วย (2) ปัญหาต่อเศรษฐกิจ แม้เกษตรกรรมแผนใหม่จะมีเป้าหมายในการเพิ่มผลผลิตเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนอาหารและเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร แต่ในระยะยาวจะปรากฏผลในทางตรงกันข้าม เนื่องจากพบว่าต้นทุนการผลิตสูงกว่ารายได้ทำให้เกิดปัญหานี้ขึ้น เกษตรกรต้องเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่น ๆ นอกจากนี้ในระดับประเทศก็เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจเนื่องจากการนำเข้าปุ๋ยเคมี สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช และเมล็ดพืชจากต่างประเทศ ทำให้เกิดการขาดดุลทางการค้า (3) ปัญหาต่อสุขภาพของเกษตรกรและผู้บริโภค การใช้สารเคมีในทางการเกษตร นอกจากจะตกค้างใน สิ่งแวดล้อมแล้ว และยังตกค้างอยู่ในผลผลิตทางการเกษตรที่ใช้บริโภคด้วย (4) ปัญหาทางศีลธรรม การใช้สารเคมีเพื่อกำจัดศัตรูพืช ซึ่งเป็นการทำลายสิ่งมีชีวิต ตามหลักพระพุทธศาสนาถือวาเป็นบาปขัดกับหลักศีลธรรม โดยเฉพาะศีลข้อที่ 1 (ปาณาติปาต) ชาวพุทธผู้เคร่งครัดในศีลธรรมจะไม่ทำบาปนี้เด็ดขาด

แนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่

วัลลภ (2551) นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เสด็จขึ้นครองสิริราชสมบัติ เมื่อพุทธศักราช 2489 เป็นต้นมา พระองค์ได้เสด็จแปรพระราชฐานและเสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมพสกนิกรในชนบทและท้องถิ่นทุรกันดารทั่วราชอาณาจักรอย่างสม่ำเสมอ พระองค์ได้ทรงประสบพบเห็นกับความทุกข์ยากของพสกนิกรด้วยพระองค์เอง โดยเฉพาะพสกนิกรที่เป็นเกษตรกรซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ คนเหล่านี้ล้วนแต่ประสบกับ

ปัญหาในการประกอบอาชีพ เนื่องจากต้องพึ่งพา อาศัยปัจจัยต่าง ๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ อันได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ อากาศ รวมทั้งศัตรูพืชและสัตว์ชนิดต่างๆ สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่มีสภาพเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก เมื่อก่อนดินเคຍุดมสมบูรณ์ ปลูกพืชอะไรก็เจริญเติบโต สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ แต่ปัจจุบันดินมีสภาพเสื่อมโทรม ขาดแร่ธาตุอาหารที่จำเป็นต่อการเจริญเติบโตของพืช โรคและแมลงศัตรูต่าง ๆ ก็ระบาดรุนแรงมากขึ้น ปลูกพืชอะไรถ้าหากไม่ใส่ปุ๋ย ไม่ฉีดพ่นสารเคมีป้องกันกำจัดแมลงและโรคพืช ก็จะได้เก็บเกี่ยวผลผลิต ไม่เพียงแต่โรคและแมลงศัตรูพืชเท่านั้น ยังมีภัยพิบัติทางธรรมชาติอีกมากมายที่ก่อให้เกิดปัญหาในการประกอบอาชีพของเกษตรกร เช่น พายุ น้ำท่วม ฝนแล้ง ไฟป่า เป็นต้น นอกจากนี้ การประกอบอาชีพทางการเกษตรนั้น ยังขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมอื่น ๆ เช่น สภาวะทางเศรษฐกิจและการตลาด ถ้าหากปี ไตเศรษฐกิจดี ตลาดมีความต้องการสูง ราคาผลผลิตทางการเกษตรก็จะดีไปด้วย เกษตรกรที่ประกอบอาชีพนี้ก็ขายผลผลิตได้ในราคาสูง สามารถมีรายได้เพียงพอต่อการครองชีพภายในครอบครัว แต่ถ้าหากปี ไตเศรษฐกิจตกต่ำตลาดมีความต้องการสินค้าเกษตรน้อย เกษตรกรก็จะขายผลผลิตได้ในราคาต่ำ รายได้ไม่คุ้มกับทุนที่ลงไป ต้องประสบกับภาวะขาดทุน บางรายถึงกับล้มละลายไปก็มีไม่น้อย

ด้วยพระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พระองค์ทรงทราบและตระหนักถึงความทุกข์ยากของพสกนิกรของพระองค์ จึงทรงพระราชดำริเพื่อแก้ปัญหาในการประกอบอาชีพของเกษตรกร โดยเน้นที่เกษตรกรยากจนในเขตน้้าฝน ซึ่งมีอยู่กว่าร้อยละ 70 ของเกษตรกรทั้งประเทศเกษตรกรเหล่านี้ ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย มีพื้นที่ทำการเกษตรประมาณ 5-15 ไร่ (เฉลี่ยทั้งประเทศ ประมาณ 25 ไร่ ต่อครอบครัว) แนวทางในการแก้ปัญหา ก็คือ การจัดการแหล่งน้ำให้พอเพียงต่อการปลูกพืชในช่วงที่ไม่มีฝน เนื่องจากน้ำเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการปลูกพืช หากมีน้ำเพียงพอเกษตรกรก็สามารถปลูกพืชได้ทั้งปี มีงานทำและมีรายได้ตลอดทั้งปี ไม่ต้องอพยพเคลื่อนย้ายไปทำงานที่อื่น ดังกระแสพระราชดำรัสความว่า “หลักสำคัญต้องมีน้ำบริโภค น้ำใช้ น้ำเพื่อการเพาะปลูก เพราะว่ามีชีวิตอยู่นั้น ถ้ามีน้ำคนอยู่ได้ ถ้าไม่มีน้ำคนอยู่ไม่ได้ ไม่มีไฟฟ้าคนอยู่ได้ แต่ถ้ามีไฟฟ้าไม่มีน้ำคนอยู่ไม่ได้” นอกจากการจัดการในเรื่องแหล่งน้ำแล้ว การแก้ปัญหาในการประกอบอาชีพตามแนวพระราชดำรินี้ ยังเน้นการจัดการระบบการปลูกพืชที่เหมาะสม เช่น แบ่งเป็นพื้นที่ปลูกข้าวไว้บริโภคในครอบครัว และพื้นที่ปลูกพืชอื่นๆ ไว้บริโภค ใช้สอย และจำหน่าย แนวทางการประกอบอาชีพการเกษตรแบบนี้จะทำให้เกษตรกรมีงานทำ มีอาหารไว้บริโภค มีรายได้เพียงพอต่อการครองชีพ สามารถดำรงชีพอยู่ได้ตามอัตภาพ อันจะเป็นการแก้ปัญหาในเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกร ซึ่งจะก่อให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ นับว่าเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อความมั่นคงของประเทศชาติในอนาคตแนวคิดในการแก้ปัญหาการประกอบอาชีพการเกษตรตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ นี้ จึงเรียกว่า “ทฤษฎีใหม่”

หลักการของเกษตรทฤษฎีใหม่

วัลลภ (2551) เกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มีหลักการที่สำคัญ (Main point) ดังนี้

1. เป็นระบบการผลิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ระบบนี้มีหลักการเพื่อให้เกษตรกรสามารถ เลี้ยงตัวเองได้ (Self sufficiency) ในระดับชีวิตที่ประหยัดไปก่อน เมื่อสามารถเลี้ยงตัวเองและมีความ มั่นคงเพียงพอแล้วจึงขยายให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นต่อไป

2. เป็นแนวคิดในการพัฒนาที่ยึดหลักความสามัคคีในชุมชน มีการร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำนองเดียวกันกับวิถีชีวิตของเกษตรกรไทยในอดีต ดังกรณีของ “ประเพณี การลงแขก” แบบดั้งเดิม ทำให้ลดค่าใช้จ่าย เพราะไม่ต้องไปจ้างแรงงานจากภายนอกมาช่วยกิจการ

3. การผลิตข้าวไว้บริโภคภายในครัวเรือนเป็นหลักพื้นฐาน ถ้าหากครอบครัวเกษตรกรมีข้าว ซึ่งเป็นอาหารหลักไว้บริโภคอย่างเพียงพอแล้ว จะทำให้ประหยัดค่าใช้จ่าย และสามารถที่จะประกอบ กิจการหรือดำเนินกิจกรรมต่อไปได้ โดยประมาณการว่าเกษตรกรรายย่อยที่มีสมาชิกในครัวเรือน 5 คน มีพื้นที่ทำการเกษตรประมาณ 15 ไร่ แบ่งพื้นที่สำหรับปลูกข้าว ประมาณ 5 ไร่ จะทำให้มีข้าวไว้บริโภค อย่างเพียงพอตลอดทั้งปี

4. การจัดทำแหล่งน้ำสำหรับการเกษตร เนื่องจากน้ำเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งในการประกอบอาชีพการเกษตร หลักทฤษฎีในเรื่องการใช้น้ำอย่างคร่าว ๆ ก็คือ พืช 1 ไร่จะใช้น้ำในการเจริญเติบโตประมาณ 1,000 ลูกบาศก์เมตร ดังนั้น โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ พื้นที่ปลูกพืช จำนวน 10 ไร่ ซึ่งประกอบด้วยข้าว 5 ไร่ พืชอื่น ๆ อีก 5 ไร่ จึงจำเป็นต้องใช้น้ำปริมาณ 10,000 ลูกบาศก์เมตร

5. การจัดสรรแบ่งพื้นที่ การเกษตรทฤษฎีใหม่มีสมมุติฐานว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ เป็นเกษตรกรรายย่อย มีพื้นที่เฉลี่ย 15 ไร่ การจัดสรรหรือพื้นที่ในการดำเนินงาน 4 ส่วนดังนี้

5.1 สระน้ำ จำนวน 3 ไร่ โดยขุดสระลึก 3 เมตร สระจะสามารถจุน้ำได้ 19,200 ลูกบาศก์เมตร สามารถใช้ปลูกพืช จำนวน 10 ไร่ได้อย่างเพียงพอ รวมทั้งสามารถใช้เลี้ยงปลาไว้บริโภคได้ด้วย

5.2 พื้นที่นาข้าว จำนวน 5 ไร่ สำหรับปลูกข้าวไว้บริโภคสำหรับสมาชิกภายใน ครอบครัว จำนวน 5 คน เพียงพอตลอดทั้งปี

5.3 พื้นที่ปลูกพืชอื่นๆ จำนวน 5 ไร่ พืชที่ปลูกได้แก่ พืชไร่ ไม้ผล พืชผัก พืชสมุนไพร และไม้ใช้สอย สำหรับใช้บริโภคภายในครอบครัว ถ้ามีเหลือก็สามารถนำไปจำหน่ายเพื่อเป็นรายได้แก่ ครอบครัว

6. ที่อยู่อาศัยและสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ จำนวน 2 ไร่ จากสูตรการแบ่งพื้นที่ดังที่กล่าวมา จำนวนพื้นที่ของสระน้ำ : นาข้าว : แปลงปลูกพืช : ที่อยู่อาศัย คิดเป็นพื้นที่ 3 : 5 : 5 : 2 ไร่ และเมื่อคิดเป็นสัดส่วน มีค่าเท่ากับ 20 : 33.3 : 33.3 : 13.3 แต่ ต่อมาได้ปรับให้เป็นสัดส่วนโดยประมาณ เพื่อให้ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ คือ สัดส่วน 30 : 30 : 30 : 10 อย่างไรก็ตามการแบ่งสัดส่วนพื้นที่ตามที่กล่าวมาข้างต้นไม่ใช่สูตรที่ตายตัว อาจปรับเปลี่ยน ได้ตามความเหมาะสมของสภาพแวดล้อม สภาพท้องถิ่น หรือตามสภาพที่แท้จริงของเกษตรกรเอง

ขั้นตอนการดำเนินงานเกษตรทฤษฎีใหม่

วัลลภ (2551) ทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ นั้น พระองค์ได้ทรงกำหนดไว้เป็น 3 ขั้นตอน คือ

ทฤษฎีใหม่ : ขั้นที่ 1 เป็นการเริ่มต้นของทฤษฎีใหม่ เป็นขั้นตอนของการผลิตทางการเกษตร โดยตรง เพื่อให้มีอาหารอย่างเพียงพอ สำหรับการบริโภคภายในครอบครัวของเกษตรกร ในขั้นนี้ เกษตรกรจะต้องศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ให้ถ่องแท้ กล่าวโดยสรุป ก็คือ “เป็นการทำการเกษตรพอเพียง เกษตรพอกินพออยู่ หรือเกษตร พึ่งตนเอง” จากนั้นจึงพัฒนาไปสู่ขั้นที่ 2 ต่อไป

ทฤษฎีใหม่ : ขั้นที่ 2 เป็นการรวมพลังกันในรูปของกลุ่มหรือสหกรณ์ ซึ่งเป็นการร่วมแรง ร่วมใจเพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. การผลิต ในกระบวนการผลิตทางการเกษตรนั้น เกษตรกรสามารถที่จะดำเนินการร่วมกัน ได้ในหลายๆ ด้าน เช่น การร่วมมือกันในด้านพันธุ์พืช การร่วมมือกันในการเตรียมดิน การร่วมมือกันทำงานการช่วยเหลือกันในการจัดการแหล่งน้ำ

2. การตลาด ทฤษฎีใหม่ในขั้นนี้เป็นขั้นที่มีการตลาดเข้ามาเกี่ยวข้อง เนื่องจากเกษตรกร สามารถผลิตได้มากกว่าปริมาณที่ใช้ในการบริโภค ส่วนที่เหลือก็สามารถนำไปจำหน่ายได้ ดังนั้น เกษตรกรควรมีการร่วมมือ ร่วมใจกันในด้านต่าง ๆ เช่น ลานตากข้าว ยุ้งข้าวหรือยุ้งเก็บรักษาเมล็ดพืช เครื่องสีข้าว การจำหน่ายผลิตผลทางการเกษตรร่วมกัน

3. ความเป็นอยู่ ในด้านสภาพชีวิตความเป็นอยู่ในชุมชนนั้น เกษตรกรควรพึ่งพาอาศัย ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยพื้นฐาน จำพวกอาหารการกิน เช่น พริกเกลือ น้ำปลา กะปิ น้ำมันพืช หรือแม้แต่เสื้อผ้าหรือเครื่องนุ่งห่มก็สามารถแลกเปลี่ยนหรือแบ่งปันกันได้

4. สวัสดิการ ในแต่ละชุมชนควรจัดตั้ง จัดหาสวัสดิการต่าง ๆ สำหรับชุมชน เช่น กองทุน เงินกู้ยืมสำหรับสมาชิก รวมทั้งการบริการในด้านสุขอนามัยในชุมชน

5. การศึกษา การศึกษาจะช่วยให้สังคมและชุมชนอยู่อย่างมั่นคงและมีความสุข ดังนั้น เกษตรกรที่ร่วมดำเนินการเกษตรทฤษฎีใหม่ ควรมีบทบาทในการสนับสนุนและส่งเสริมการศึกษา เช่น จัดตั้งกองทุน จัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นไว้บริการภายในชุมชน เพื่อประโยชน์ของบุตรหลาน

6. การพัฒนาสังคมและชุมชนร่วมกัน สังคมและศาสนา ชุมชนจะอยู่อย่างสงบสุขได้จะต้อง มีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ เช่น การประกอบพิธีกรรมทางศาสนาร่วมกัน สาธารณสมบัติ เช่น วัด โรงเรียน ตลาด ตลอดจนจนแม่ น้ำลำคลอง หนองบึง สิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านี้ หากเกษตรกรในชุมชนร่วมกัน อนุรักษ์และพัฒนาให้มีสภาพดีแล้ว ชุมชนก็สามารถใช้ร่วมกัน และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 ก็คือ “การเกษตรก้าวหน้า หรือเกษตรออมทรัพย์ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ครอบครัวเกษตรกร ชุมชนเกษตรกรทุกระดับ ร่วมมือกับภาครัฐและเอกชน ในการบริหารและจัดการพื้นที่ทำ

การเกษตรให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ด้วยเกษตรกร บุคลากรทั้งภาครัฐและเอกชน ที่มีคุณภาพ คุณธรรม จริยธรรม ร่วมคิด ร่วมทำ และประสานงาน เพื่อมุ่งสู่การพัฒนาการเกษตรยั่งยืน”

ทฤษฎีใหม่ : ขั้นที่ 3 เป็นขั้นที่นำไปสู่ธุรกิจชุมชน เพื่อให้สภาพความเป็นอยู่ของเกษตรกรในชุมชนดีขึ้น ขั้นนี้จึงเป็นขั้นของการติดต่อประสานงาน กับแหล่งเงินทุน เพื่อนำเงินทุนมาใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ ของเกษตร ทฤษฎีใหม่ซึ่งจะเป็นการพัฒนาให้การดำเนินงานก้าวหน้ายิ่งขึ้น แหล่งเงินทุนที่สามารถติดต่อได้ เช่น ธนาคาร บริษัทห้างร้านเอกชน